

MR.SHABAN PREVALLA (SHKUP)

POZITA EKONOMIKE-SOCIALE E SHQIPTAREVE NE REPUBLIKEN E MAQEDONISE

Popullsia e kësaj Republike nga 1 152 986, sa ka qenë në vitin 1948, në vitin 1991 sipas statistikës zyrtare arriti në 2 033 964 veta. Në vitin 1991 popullsia maqedonase zinte 64,8 për qind të numrit të përgjithshëm të popullsisë së kësaj republike, ndërsa shqiptarët 21,01 për qind të saj.

Në regjistrimet e viteve 1948 dhe 1971 vihet re një lëkundje serioze te numri i popullsisë shqiptare në numrin e përgjithshëm të popullsisë së republikës. Në këtë drejtim, përveç rritjes natyrore, një ndikim serioz ka pasur edhe emigrimi i saj jashtë Maqedonisë e sidomos në Turqi. Por mendojmë se në rënien e numrit të shqiptarëve nga 17,1 për qind në vitin 1948, në 13,1 për qind më 1961 dhe në rritjen e tij në 17,0 për qind në vitin 1971, ndikimin kryesor e ka pasur klima politike më e favorshme për deklarimin e përkatësisë kombëtare.

Megjithatë, ekziston një bindje e përgjithshme se numri i shqiptarëve në Maqedoni dhe përqindja e tyre në popullsinë e përgjithshme të saj asnjëherë nuk është prezantuar me saktësi. Prandaj në vitin 1991 shqiptarët e bojkotuan regjistrimin e popullsisë e të banesave. Për verifikimin e gjendjes reale, nga fillimi i vitit 1994 pritet të bëhet një regjistrim i jashtëzakonshëm i popullsisë së Maqedonisë nën mbikqyrjen e faktorëve ndërkombëtarë. Ndërkaq, pjesëmarrja e shqiptarëve në zgjedhjet e vitit 1990 me 34,6 për qind dhe numri prej 400 000 i votuesve gjatë votimit për autonominë territoriale dhe politike të shqiptarëve në janar të vitit 1992, na bindin se numri i shqiptarëve mund të jetë afro 800 000 banorë nga 2 200 000 banorë që ka gjithsej Republika e Maqedonisë. Nga kjo del se shqiptarët përbëjnë mbi 1/3 e popullsisë së kësaj republike.

Sipas regjistrimit të vitit 1991 në Maqedoni dominonte popullsia e moshës prej 15 gjer në 60 vjeç, e cila zinte afro

64 për qind të numrit të përgjithshëm të popullsisë. Pas saj vinin fëmijët deri në 14 vjeç me 26 për qind dhe moshë mbi 60 vjeç me afro 10 për qind. Ndërmjet shqiptarëve moshë prej 15 deri në 60 vjeç përbën 60 për qind të popullsisë, fëmijët deri në 14 vjeç zënë 34 për qind dhe moshë mbi 60 vjeç rreth 6 për qind. Kjo do të thotë se popullsia shqiptare është një popullsi me moshë të re.

Përsa i përket gjinisë, si në popullsinë e përgjithshme, ashtu edhe te maqedonasit, te shqiptarët dhe te turqit dominojnë meshkujt, karakteristikë kjo e përbashkët për popujt e Ballkanit.

Sipas regjistrimit të vitit 1991 në Maqedoni dominonte popullsia qytetare, e cila përbënte 57,9 për qind të numrit të përgjithshëm të saj. Ndërkaq popullsia qytetare ndërmjet maqedonasve arrinte në 64,6 për qind, te shqiptarët me 32,8 për qind dhe te turqit me 52,7 për qind.

Nga kjo del se popullsia shqiptare në shumicën e saj jeton në fshat dhe merret me tokën, pra me prodhimtarinë bujqësore dhe blegtorale, por edhe me ndërtimtarinë

dhe me zeje të tjera që ushtrohen në mërgim. Aty edhe kushtet e jetesës janë më të vështira, por edhe jetesa në qytet po bëhet gjithnjë e më e vështirë, për shkak të ndryshimeve në sistemin ekonomik, të falimentimit të shumë ndërmarrjeve shoqërore, të papunësisë dhe të rënies së standartit të jetesës. Pikërisht për këtë, nuk mund të krenohemi me përqindjen e lartë të popullsisë qytetare, me ç'ka mburrej sistemi socialist.

Sipas regjistrimit të vitit 1991, numri më i madh i shqiptarëve jeton në Tetovë, 6,31 për qind, e pastaj në Shkup, 4,88 për qind në Gostivar 3,58 për qind, në Kumanovë

2,30 për qind, në Strugë 1,33 për qind dhe në Kërçovë 1,2 për qind. Por, sipas atij regjistrimi, numri i shqiptarëve në popullsinë e përgjithshme të komunave arrinte në Tetovë, 71,5 për qind, në Gostivar 62,70 për qind, në Kërçovë 45,92 për qind, në Dibër 42,97 për qind, në Strugë 40,85 për qind, në Kumanovë 34,4 për qind dhe në Shkup 17,6 për qind.

I theksuam këto shënime me qëllim që më vonë të shohim se sa shfrytëzohen të drejtat në krahasim me peshën e shqiptarëve në numrin e përgjithshëm të popullsisë së Maqedonisë.

Nga tre faktorët më të rëndësishëm për realizimin e procesit të punës e të prodhimit, puna si aktivitet fizik e mendor zë vendin kryesor. Në këtë aspekt një vend të veçantë e të rëndësishëm zë përgatitja e njeriut në një bashkësi shumëkombëshe, për një jetë të barabartë e më të mirë dhe kjo është e lidhur ngushtë me përfshirjen e shqiptarëve të këtyre viseve në këtë fazë të jetës. Në fund të fundit me pjesëmarrjen dhe shkallën e përfshirjes në hallkat e ndryshme të shkollës, të arsimit dhe të kualifikimit profesional është i lidhur ngushtë edhe starti për punë dhe për jetë.

Një tregues shumë domethënës në këtë drejtim e përbën, padyshim, përfshirja e nxënësve në shkollat fillore e të mesme, si dhe e studentëve në fakultete.

Nga të dhënat zyrtare, të publikuara, rezultojnë se në vitin shkollor 1989-1990 në shkollat fillore të Maqedonisë ishin regjistruar 268 960 nxënës, prej të cilëve 189 518 ose 70,46 për qind qenë maqedonas; 72 651 ose 27,01 për qind shqiptarë dhe 5 425 ose 2,3 për qind turq. Po atë vit tetëvjeçaren e mbaruan 30 235 nxënës, prej të cilëve 21 950 maqedonas dhe 7 702 shqiptarë.

Ndërkohë, gjatë vitit të përmendur shkollor 46 191 nxënës shqiptarë mësuan në 1 772 paralele të shkollave të pastërta shqipe. Për të shqyrtuar numrin e nxënësve në shkollat e mesme le t'u referohemi të dhënave të vitit shkollor 1992-1993. Në atë vit në Republikën e Maqedonisë, klasën e tetë të shkollës 8-vjeçare e mbaruan 29 409 nxënës dhe prej tyre 6 878 ose 23,4 për qind ishin shqiptarë. Ndërkaq në vitin e parë të shkollave të mesme u regjistruan 25 770 nxënës ose 87,3 për qind e atyre që mbaruan klasën e tetë dhe prej tyre vetëm 1 986 nxënës ishin shqiptarë.

Mundësitë për t'u regjistruar në shkollat e mesme, sipas komunave dhe përkatësisë kombëtare, kanë qenë të ndryshme, por në të gjitha rastet ajo ka qenë e disfavourshme për nxënësit e kombësisë shqiptare. Nxënësit shqiptarë edhe në vitin shkollor 1992 - 1993 përbënin vetëm 7,7 për qind të numrit të përgjithshëm të nxënësve të regjistruar në shkollat e mesme të asaj republike. Për rrjedhojë, përqindja e nxënësve që mbarojnë shkollat e mesme dhe numri i kandidatëve shqiptarë për t'u regjistruar në fakultete dhe në shkollat e tjera të larta të republikës është i kufizuar. Kështu në vitin shkollor 1990 - 1991 në Universitetin e Maqedonisë ishin regjistruar 26 150

studentë. Sipas përbërjes kombëtare, 22 994 ose 87,93 për qind qenë maqedonas, 336 ose 1,48 për qind shqiptarë, 172 ose 0,65 për qind turq dhe 2 589 ose 9,92 për qind të tjerë (serbë, vllleh, romë). Siç shihet, përfshirja e studentëve në shkollimin e lartë, brenda republikës, por edhe jashtë saj, për shkak të mbylljes së Universitetit të Kosovës, ishte shumë e ulët.

Për një përfshirje më të madhe të studentëve shqiptarë në Universitetin e Shkupit u caktua kuota prej 10 - 15 për qind, por edhe kjo kuotë nuk u realizua për shkak të pengesave të ndryshme gjatë regjistrimit dhe vështirësive, gjatë dhënies së provimeve të pranimit. Ndërkohë, një nga kërkesat e forcave politike shqiptare në Republikën e Maqedonisë ka qenë që kuota e përfshirjes së studentëve shqiptarë të jetë të paktën 21,7 për qind, aq sa është edhe përqindja e shqiptarëve, sipas regjistrimit zyrtar të vitit 1991.

Ndërkaq gjatë vitit akademik 1989-1990 në universitetet u diplomuan 3 804 studentë, prej të cilëve 3 259 ose 85,67 për qind ishin maqedonas, 59 ose 1,55 për qind shqiptarë, 29 ose 0,76 për qind turq dhe 457 ose 11,0 për qind të tjerë.

Të dhënat e paraqitura dëshmojnë se, ndërsa maqedonasit kanë kontinuitet si në mbarimin e shkollave fillore, të mesme, në fakultete dhe në shkollat e larta, pjesëmarrja e shqiptarëve nga cikli në cikël vjen vazhdimisht duke rënë. Ajo reduktohet në shifrën prej 1,5 për qind të studentëve shqiptarë, midis studentëve të diplomuar në Republikë.

ZËNIA ME PUNË E POPULLSISË (PUNËSIMI)

1. Të punësuar sipas sektorit

Më 31 mars 1991 në Maqedoni ka pasur të zënë në punë 544 237 punëtorë, prej të cilëve 436 905 ose 80,6 për qind ishin maqedonas, 56 436 ose 10,4 për qind shqiptarë, 12 419 ose 2,3 për qind turq dhe 36 477 ose 6,7 për qind të tjerë.

Shkalla e të zënëve në punë ndërmjet maqedonasve është shumë më e lartë se shkalla e pjesëmarrjes së tyre në numrin e përgjithshëm të popullsisë (64,62 për qind). Ndërkaq, numri i të punësuarve ndërmjet shqiptarëve, turqve e të tjerëve është shumë më i vogël se numri i tyre në popullsinë e përgjithshme të Republikës.

Në numrin e përgjithshëm të punëtorëve, 475 334 ose 87,66 për qind e zënë punëtorët e sektorit shoqëror dhe 66 903 ose 12,34 për qind ata të sektorit privat, 403 896 ose 92,4 për qind e punëtorëve maqedonas ishin punësuar në sektorin shoqëror dhe 7,6 për qind në sektorin privat. Numri i punëtorëve shqiptarë sektorin shoqëror ishte vetëm 33 123 veta. Kjo tregon qartë se sektori shoqëror i ekonomisë ishte i rezervuar vetëm për maqedonasit, të cilët, pas transformimeve në pronën shoqërore, kanë përparësi për të marrë statusin e aksionarëve.

Shënimet statistikore të paraqitura nga Enti Republiken i Statistikës dëshmojnë se edhe në vitin 1986 në Maqedoni kishte gjithsej 499 855 të punësuar, prej tyre 424 644, ose afro 85 për qind ishin maqedonas, 34 989 ose 7 për qind ishin shqiptarë, 8 951 ose afro 2 për qind turq dhe 31 273 ose 6 për qind të tjerë.

Ndërkaq, pjesëmarrja e shqiptarëve në punë në sektorin shoqëror në raport me pjesëmarrjen e tyre në numrin e përgjithshëm të popullsisë paraqitet si më poshtë:

Komunat	Pjesëmarrja në numër të përgjithshëm në %	Pjesëmarrja në punë në sekt.shoqëror në %
Republika ish Jugosllave e Maqedonisë	21,7	7
Shkup	17,6	8,5
Gostivar	62,7	26,4
Dibër	43,9	71,4
Kërçovë	45,9	11,6
Kumanovë	34,5	10,9
Strugë	42,8	17,8
Tetovë	71,1	30,7

Nga të dhënat e mësipërme bie në sy se si në shkallë republike, ashtu edhe në komunat ku banon numri më i madh i shqiptarëve, përjashtim bën vetëm komuna e Dibërës, ku ekziston një dallim i madh ndërmjet numrit të përgjithshëm të shqiptarëve dhe numrit të të punësuarve nga radhët e tyre. Dallimi është i theksuar në të gjitha komunat, por sidomos në komunat e Kërçovës, të Kumanovës dhe të Strugës.

Në mënyrë të veçantë, punësimi në administratën shtetërore, i cili shpreh edhe shkallën e përfaqësimit në pushtetin e të gjitha niveleve, është privilegji i veçantë për popullsinë maqedonase.

Përvoja shtetërore e deritanishme dëshmon se shqiptarët përfaqësohen në udhëheqjet e zgjedhura komunale e republikane dhe ata kanë një numër deputetësh dhe funksionarësh të tjerë. Në këtë mënyrë krijohet përshtypja se shqiptarët marrin pjesë në hallkat e ndryshme të pushtetit. Por në rast se do të analizojmë pjesëmarrjen e tyre në organet profesionale, përfshirë edhe ministrinë e ndryshme, do të vërejmë se pjesëmarrja e tyre në to është minimale.

Sipas një informate¹ të qeverisë maqedonase të qershorit të vitit 1982, konstatohet se në organet republikane² të administratës ishin të zënë me punë vetëm 486 shqiptarë. Ndërkohë në parlamentin republikan janë zgjedhur 23 deputetë shqiptarë, por ndërkohë aty është punësuar vetëm një jurist shqiptar i diplomuar.

Në Ministrinë e Punëve të Brendshme dhe kryesisht në udhëheqjen e në administratën e saj si edhe në polici ka një numër kuadrosh shqiptarë, por pjesëmarrja e përfaqësimi i tyre në këtë organ është fare i papërfillshëm.

Papunësia përbën anën e kundërt të punësimit dhe ajo dëshmon për problemet me të cilat ballafaqohen elementët nga radhët e popujve të ndryshëm.

Në vitin 1991 në Republikën ish-Jugosllave të Maqedonisë kishte 161 942 persona të regjistruar si të papunë dhe prej tyre 116 083 ose 71,68 për qind ishin maqedonas, 24 364 ose 15,04 për qind shqiptarë, 5 617 ose 3,47 për qind turq, 15 898 ose 9,81 për qind të tjerë.

Në numrin e përgjithshëm të të papunëve të regjistruar, 82 261 ose 50,8 për qind janë femra dhe ndërmjet tyre femrat maqedonase arrijnë në 67 911 ose 42,94 për qind, ndërsa ato shqiptare në 5 076 ose 3,13 për qind. Është për t'u theksuar se gratë shqiptare përgjithësisht nuk paraqiten dhe nuk regjistrohen si të papuna në entin përkatës.

Në radhët e të papunëve shqiptarë dominojnë ata që kanë kualifikime të ulta, që janë punëtorë të pakualifikuar, por krahas tyre nuk mungojnë edhe të papunët që kanë mbaruar shkollat e mesme ose të larta si edhe fakultetet.

2. Mbi shkallën e zhvillimit të komunave

Republika ish-Jugosllave e Maqedonisë në vitin 1989 ka pasur një produkt shoqëror prej 12,6 miliardë dinarësh ose prej 5 981 dinarë për një banorë. Më shumë se gjysma e produktit shoqëror 6,7 miliardë dinarë, u realizua në industri.

Pothuajse 1/4 e produktit shoqëror (3,7 miliardë dinarë) u realizua në kryeqytetin e Republikës në Shkup, dhe sidomos në komunat më të zhvilluara të tij, në "Gazi Baba" dhe në "Qendër". Pas Shkupit për nga shkalla e zhvillimit vinin komunat e Manastirit, të Strumicës, të Tetovës, të Prilepit, të Ohrit, të Shtipit etj.

Të dhënat statistikore dëshmojnë qartë se komunat në të cilat banojnë shqiptarë, për shkak të nivelit të ulët të zhvillimit ekonomik, radhiten në fund të tabelës për produktin shoqëror që realizohet për një banor. Në to shuma e produktit shoqëror që realizohet nga industria është shumë e vogël.

Në këto rrethana, shqiptarët në këtë republikë janë orientuar në prodhimin bujqësor, në artizanat dhe në veprimtari të tjera. Duke u nisur nga kriteri i produktit shoqëror për një banor (mesatarja dyvjeçare), nga mjetet themelore aktive për një banor (dhe pa marrë parasysh vlerën e hidro dhe termocentraleve), si edhe nga shkalla e punësimit deri me 70 për qind e mesatares si republikë, rezulton se deri në vitin 1990 statusin e komunave të pazhvilluara sa duhet të republikës e kishin : Makedonski Brodi, Gostivari, Dibra, Demir Hisari, Kërçova dhe Krusheva. Ndërkaq ndërmjet tyre renditeshin edhe komunat e Berovës, të Strugës, të Tetovës dhe të Vinicës, për shkak të produktit shoqëror për një banor që arrinte deri në 75 për qind të mesatares si republikë. Për këtë arsye për zhvillimin e komunave të sipërpërmendura janë marrë masa direkte dhe indirekte nxitëse për politikën makroekonomike dhe për politikën rajonale.

Pra, në radhët e komunave të pazhvilluara sa duhet hyjnë 6 komunat : Gostivari, Tetova, Dibra, Krusheva, Kërçova dhe Struga. Ndërkaq, Shkupi, Ohri, Resnja dhe Kumanova hyjnë në radhën e viseve të zhvilluara të republikës në sajë të vlerave marginale më të larta se 70 për qind, respektivisht 75 për qind nga mesatarja si republikë.

Sikurse deri tani, komunat e pazhvilluara sa duhet do të gëzojnë përkrahje financiare për investime dhe për ndërtimin e objekteve të reja ekonomike. Kjo do të ndihmojë për zhvillimin e tyre si edhe për përparimin e zhvillimin e mëtejshëm të republikës në përgjithësi. Për rritjen e mëtejshme të shkallës së zhvillimit do të ndikojnë edhe ecuritë më të ngadalësuara në rritjen natyrore të popullsisë.

Rëndësi të posaçme ka për trajtimin e problemeve që lidhen me shkallën e zhvillimit të komunave edhe shpërndarja e kapaciteteve industriale.

Më 31 mars të vitit 1991 në Republikën ish-Jugosllave të Maqedonisë ishin regjistruar 529 objekte industriale, 87 prej tyre, ose afro 17 për qind ishin ndërtuar në Shkup, 22 në Tetovë, 14 në Gostivar, 15 në Kërçovë, 10 në Strugë, 20 në Kumanovë dhe 6 në Dibër. Nga statistikat e asaj periudhe bie në sy se, pavarësisht nga madhësia dhe numri i banorëve, objektet më të shumta industriale ishin ndërtuar në komunat ku numri i popullsisë shqiptare ishte shumë i pakët. Kështu, në komunat e Kisella

Vodës kishte 30 objekte të tilla, në Manastir 29, në Titoveles 24 dhe në Gjevgjeli 27.

Nuk ka dyshim se në këto objekte përparësi për zënien në punë kishin punëtorët e kombësisë maqedonase. Por, jo vetëm aty, por edhe në objektet industriale të ndërtuara në komunat me popullsi të përzier punëtorët maqedonas, me të njëjtën shkallë kualifikimi, kishin përparësi në futjen në punë. Kjo ka ndodhur edhe në Kabinetin e Tekstilit "Teteks" të Tetovës etj.

Komunat e Republikës ish-Jugosllave të Maqedonisë, që kanë një sipërfaqe më të madhe të tokës së punëshme, janë Prilepi, Manastiri, Shkupi, Tetova, Sveti Nikola dhe Kavadarci. Komunat e tjera të banuara me shumicë dërrmuese, ose në një numër të konsiderueshëm nga shqiptarët disponojnë sipërfaqe të vogla të punëshme. Në kushtet e mungesës ose të sipërfaqeve të kufizuara bujqësore, të mungesës së objekteve industriale dhe të përfshirjes së dobët në sektorin shoqëror të ekonomisë, shqiptarët e këtyre komunave janë të detyruar të marrin rrugën e kurbetit. Për numrin më të madh të të punësuarve jashtë vendit veçohen komunat e Gostivarit, të Dibrës, të Kërçovës, të Strugës, të Tetovës.

Komunat e Gostivarit, të Kërçovës, të Kumanovës, të Strugës dhe të Tetovës kanë 41,3 për qind të numrit të lopëve, 27,4 për qind të numrit të dhenve dhe 26,3 për qind të pulave e patave në shkallë republike. Gati një e treta e fondit të kafshëve është përqendruar në komunat e banuara në shumicën dërrmuese nga shqiptarët dhe kjo është e lidhur ngushtë me angazhimin e pakët të kësaj popullsie në sektorin shoqëror të ekonomisë.

3. Shqiptarët dhe mjetet e informimit

Në Republikën ish-Jugosllave të Maqedonisë dalin dy gazeta ditore në gjuhën maqedonase "Nova Makedonija" dhe "Veçar" si edhe "Flaka e Vëllazërimit" në gjuhën shqipe, "Birlik" në gjuhën turke tri herë në javë. Krahas tyre botohen disa revista në gjuhën maqedonase, shqipe dhe turke.

Në Radiotelevizion emetohen tri stacione të radios dhe tri programe televizive të gjinive të ndryshme. Programi i Radios zgjat 60 orë, kurse ai i Televizionit afro 30 orë në ditë. Ky program financohet kryesisht nga mjetet e 365 000 parapaguesve të mbarë republikës dhe nga veprimtaria e marketingut. Një e treta e parapaguesve janë shqiptarë, ndërsa taksat e tyre për Televizionin kapin shumën prej 600 000 markash gjermane në muaj, ose 7 200 000 DM në vit.

Në Radio programi në gjuhën shqipe zë 6 orë në ditë, ndërsa programi televiziv afro 1 orë në ditë. Programi i Radios në gjuhën shqipe zë 10 për qind të të gjithë programit të Radios, kurse programi televiziv në këtë gjuhë kap afro

3 për qind të programit dhe kushton 2 100 000 DM. Pjesa tjetër e parapagimit të shqiptarëve, shfrytëzohet për financimin e programit në gjuhën maqedonase. Pjesëmarrja e shqiptarëve është e kufizuar edhe në organet lokale të informimit (në gazetat dhe në stacionet e radiove lokale).

Duke u nisur nga ato që u parashtuan më lart, mund të arrijmë në disa përfundime :

1. Statusi i një popullsie në një shoqëri ose shtet nuk ka dyshim se varet nga pozita e saj ekonomike e sociale. Këtë pozitë e përcaktojnë disa faktorë, si numri dhe pjesëmarrja e saj në numrin e përgjithshëm të popullsisë; përfshirja e saj në procesin e arsimit dhe të kualifikimit profesional; numri i të zënëve në punë në sektorin shoqëror e privat të prodhimit, si edhe në administratën shtetërore.

2. Popullsia e Republikës ish-Jugosllave të Maqedonisë gjatë regjistrimeve ka shënuar ecuri dhe vetëm nga viti 1948 regjistrimet paraqesin edhe strukturën kombëtare të popullsisë. Numri i shqiptarëve në këtë republikë ka pësuar ndryshime për shkak të rritjes së theksuar natyrore, imigrimeve nga viset e tjera në Maqedoni e emigrimeve nga Maqedonia për në Turqi e në vendet e tjera dhe ndryshimit të koiniunkturave politike.

3. Në rrethet shkencore ka një ndryshim të bazuar se regjistrimet e mëparshme, por edhe ai i vitit 1990, nuk na japin të dhëna të sakta për numrin e shqiptarëve në këtë republikë. Të dhëna të ndryshme tregojnë se në regjistrimin e fundit popullsia e republikës arriti në rreth 2 200 000 banorë dhe prej tyre afro 700 000 ishin shqiptarë.

4. Maqedonasit kanë vazhdimësi në përfshirjen në shkollat fillore, të mesme e në fakultete, ndërsa numri i nxënësve dhe i studentëve shqiptarë shënon një rënie të vazhdueshme nga një cikël në tjetrin. Në mënyrë të veçantë numri i të rinjve shqiptarë të diplomuar në shkollat e mesme dhe në fakultete është simbolik, që ndikon edhe në punësimin e tyre si nëpunës dhe sidomos në shërbimet profesionale e në administratën shtetërore.

5. Shqiptarët edhe pse përbëjnë 21,7 - 35 për qind të popullsisë së përgjithshme të republikës, ata kanë 10,4 për qind të të zënëve me punë dhe 7,0 për qind të të punësuarve në sektorin shoqëror. Diskriminimi është veçanërisht i theksuar në komunat me popullsi të përzier të Shkupit, në ato të Gostivarit, të Kërçovës, të Tetovës etj.

6. Raporte krejtësisht të ndryshme vihen re gjatë shqyrtimit të përkatësisë kombëtare të të papunëve, megjithëse femrat shqiptare nuk regjistrohen si të papuna në entet përkatëse.

7. Për pozitën ekonomike-sociale të Republikës së Maqedonisë e të shqiptarëve në të dëshmon qartë edhe disniveli në prodhimin shoqëror të komunave të ndryshme si dhe prodhimi shoqëror për një banor. Edhe politika e zhvillimit më të shpejtuar të komunave të prapambetura që synon të zvogëlojë diferencat në zhvillimin ekonomik të tyre nuk ka dhënë rezultatet e dëshinura.

8. Në komunat me popullsi shqiptare përjashtim bën vetëm komuna e Tetovës ku fondi i tokës së punëshme është i vogël. Por, pavarësisht nga kjo, në këto komuna është përqendruar një pjesë e madhe e fondit të kafshëve, si lopët, dhentë, shpezët shtëpiakë etj., të të gjithë republikës.

9. Shqiptarët e Maqedonisë kanë vetëm një gazetë informative në gjuhën amtare, një revistë për çështje shkencore e shoqërore që del çdo muaj ose në dy muaj, si edhe dy revista për fëmijë që dalin një herë në muaj. Emisionet në gjuhën shqipe zënë 10 për qind të programit të Radios dhe afro 3 për qind të programit televiziv, megjithëse shqiptarët parapagujnë mbi 30 për qind të taksave që vjel RTM.

1 *Informata mbi përfshirjen e shqiptarëve në organet republikane*, Shkup, qershor 1992, f.1.

2 Këtu nuk është përfshirë Ministria e Punëve të Brendshme.